

УДК 37.035.6(73)

РОЛЬ ПОЗАКЛАСНИХ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ СЕРЕДНІХ ШКІЛ США

Є.О. Барилко, С.М. Барилко

У статті висвітлюється й аналізується досвід виховання патріотизму в учнів середніх шкіл США, розглядається роль позакласних виховних заходів у патріотичному вихованні американських школярів.

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, позакласні виховні заходи, патріотична свідомість, національна символіка, національні цінності, виховання свідомих громадян-патріотів, учні середніх шкіл США.

У „Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті” головною метою системи освіти нашої держави є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як відданого своєї державі громадянина, виховання покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Така система освіти має забезпечувати “формування особистості та патріота країни, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації, чітко орієнтується в сьогоденних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлений до життя і праці у ХХІ столітті” [2, с.2-4]. Пов'язані з цим питання порушуються у Концепції педагогічної освіти, Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ сторіччя), Законі України “Про освіту” та Законі “Про виховання дітей і молоді”.

Підвищення ефективності патріотичного виховання дітей та молоді в сучасних умовах потребує вивчення зарубіжного досвіду. Особливо цікавим і повчальним є досвід Сполучених Штатів Америки – країни, в якій проблеми виховання патріотизму традиційно визнаються як пріоритетні, як такі, що сприяють політичному і психологічному єднанню поліетнічного населення країни в національну спільноту.

Проблематика патріотичного виховання в педагогіці США досліджувалася багатьма українськими та зарубіжними вченими. Значний доробок в сучасну теорію і практику виховання патріотизму в учнівській

молоді шкільного віку мають публікації М. Берковітца, Н. Вілланд, Е. Вінн, Л. Колберга, Т. Лікона, Л. Нуччі, А. Олденквіста, Ф. Пауера, К. Райана, Дж. Реста, Е. Тюріела, Е. Хігінса, В. Хьюїта, Е. Шиффер та ін.

Важливе значення для розуміння проблеми патріотичного виховання школярів мали роботи Ю. Азарова, І. Беха, О. Богданової, М. Болдирева, Г. Ващенко, Б. Грінченка, О. Джуринського, О. Духновича, М. Левківського, Д. Ліхачова, А. Макаренка, З. Малькової, І. Огієнка, В. Пилипівського, С. Русової, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, В. Червонецького, Д. Чижевського, Г. Шевченко.

Психологічні аспекти виховання патріотизму розглядали А. Богуш, Л. Божович, В. Давидов, Л. Долинський, О. Запорожець, О. Киричук, О. Ковальов, П. Якобсон та ін.

Вивчення проблеми патріотичного виховання учнівської молоді в США дозволило виділити такі малодосліджені її аспекти: зміст, форми і методи виховання патріотизму в американських школярів та технологій його реалізації у навчально-виховному процесі середніх шкіл США. Проаналізувавши наукові дослідження, ми дійшли висновку щодо необхідності зосередити увагу на ролі позакласних виховних заходів у патріотичному вихованні американських школярів, який може бути використаний і в Україні.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути і проаналізувати роль позакласних виховних заходів у патріотичному вихованні американських школярів.

У США, як і в більшості країн сучасного світу, школа посідає провідне місце у підготовці молодого покоління до життя. В школі здійснюється цілеспрямований педагогічний процес, який є керованим. Принципове значення в досягненні мети та ефективній реалізації змісту виховання патріотизму в учнівської молоді приділяється учителю, його професійній готовності та переконанні в необхідності його здійснення, духовному і моральному самопочутті, в якому виявляється любов і щирість ставлення до Батьківщини і яке є запорукою успішності прищеплення учням відповідної якості.

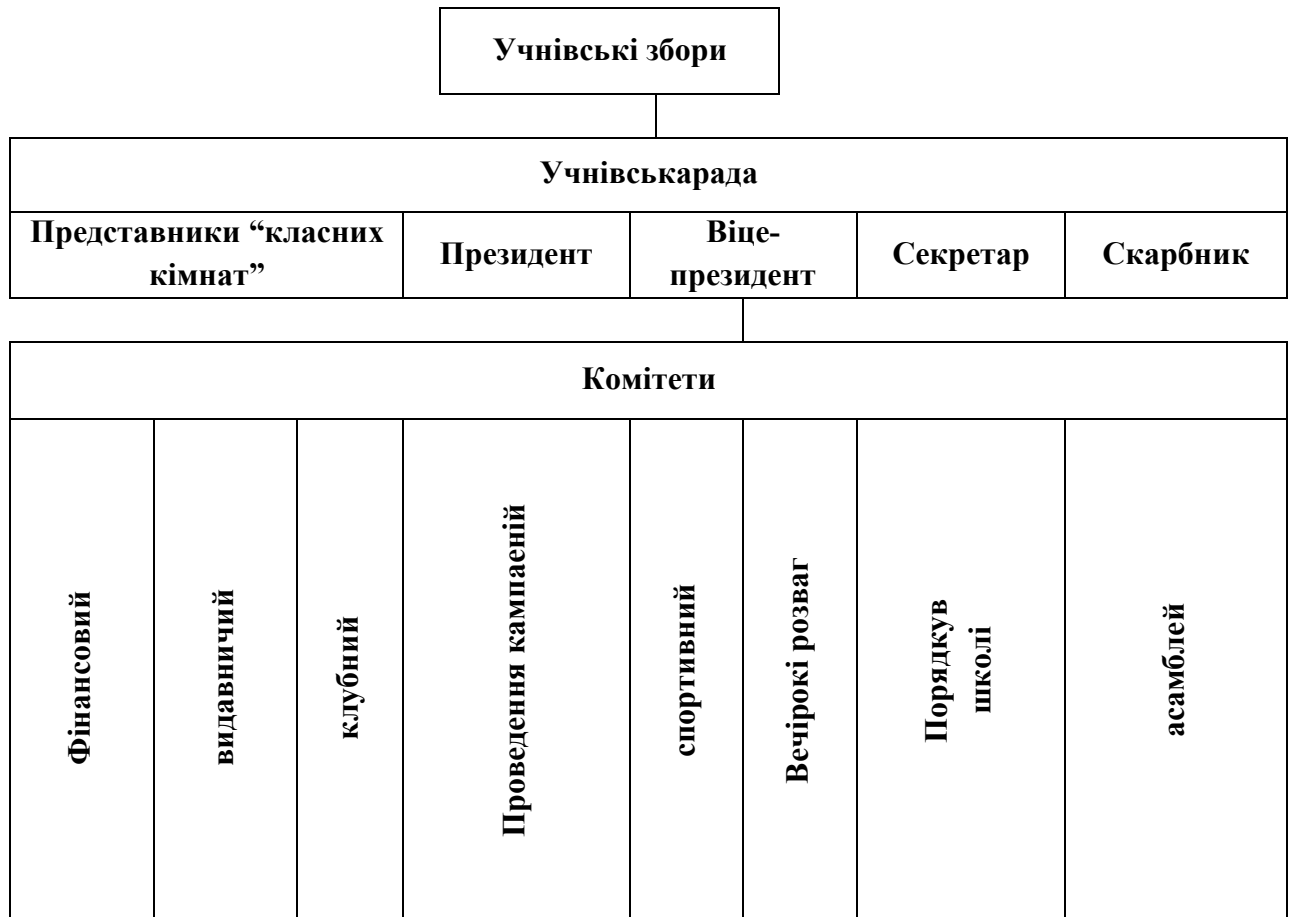
Школа несе моральну відповідальність за розвиток громадянської культури й відповідальності учнів. Виховання патріотичних і громадянських якостей учнівської молоді в середніх школах США відбувається в процесі різних форм навчальної роботи, яка поділяється на формальну і неформальну. Перша передбачає організацію і здійснення

навчально-виховного процесу в межах офіційно відведеного часу та затвердженого адміністрацією школи розкладу занять з фіксованим набором навчальних дисциплін – формальна освіта (formal education). Неформальна освіта (non-formal education) в межах школи пов'язується з позакласною діяльністю учнів (участь у різноманітних гуртках, клубах, студіях, ансамблях, заходах, що проводяться школою у позаурочний час, тощо).

Для досягнення мети патріотичного і громадянського виховання суттєву роль відіграють позакласні виховні заходи. Вони сприяють поглибленню знань учнів середніх шкіл США з історії та культури американського народу, його традицій, формуванню патріотичних поглядів, переконань та почуттів, відповідної поведінки. Останнім часом організація виховного процесу в американській школі істотно змінилася. Реформи торкаються діяльності як педагогів, так і учнів. Створюються нові структури, які координують діяльність із виховання учнів. Нові підходи застосовуються й до організації діяльності учнів. Вони набагато активніше залучаються до участі в житті суспільства через учнівські органи самоврядування. Форми такої праці не є новими, вони мають в американській школі давню традицію. Зараз вони відіграють помітну роль у педагогічному процесі.

У США на рубежі XXI століття самоврядування охопило третину учнів [1, с. 121]. Учнівські ради американські педагоги розглядають як головний шлях практичної підготовки “добропорядних громадян” [1, с. 121]. Вважається, що участь у таких радах сприяє розвитку в старшокласників соціальної активності, поглибленню патріотичних почуттів, відповідальності за власну долю та долю однолітків, вчить їх обстоювати свої права, поважати закони, бути небайдужими до проблем окремої людини, громади і держави. Важливим є залучення школярів до діяльності в учнівському самоврядуванні. Учнівське самоврядування розглядається як лабораторія громадянського та патріотичного виховання. “Відомо, стверджує Національна асоціація учнівських рад, що від добропорядного громадянина очікують не лише розуміння і знань, але й дій. Організація та діяльність учнівських рад дає можливість американським школярам набути практичні навички, якими має володіти добропорядний громадянин [1, с. 122]. Самоврядування має на меті залучити старшокласників до організації шкільних заходів та навіть управління школою. Це завдання реалізується шляхом вибору осіб та

керівного органу, що здійснює управління навчальним закладом. Структура самоврядування може варіюватися в різних школах, але типовою є така схема “учнівського самоврядування” [1, с. 122 - 123].

Учнівську раду очолює президент та віце-президент, яких обирають на учнівських зборах. До складу учнівської ради також входять представники “класних кімнат”, секретар і скарбник. Саме учні школи обирають усіх членів учнівської ради. Учнівська рада має власний сайт [1, с. 123].

Президент призначає голів комітетів, які в свою чергу безпосередньо відповідають за склад комітетів. До складу комітетів запрошуються школярі, котрі за власним бажанням мають намір займатися певною діяльністю. Активність комітетів, зміст їхньої роботи значною мірою залежить від керівників школи. Деякі директори шкіл намагаються залучити якомога більше учнів до управління школою, тобто вони створюють велику кількість комітетів, які виконують різноманітні функції. Однак існує чимало шкіл, де учнівська рада складається лише з 2 або 3 комітетів. Типовими є учнівські ради, що складаються із 8

комітетів: видавничого, фінансового, комітету асамблей, спортивного, комітету з проведення кампаній, клубного, комітету проведення вечірок та розважальних заходів, комітету, що відповідає за порядок у школі [1, с. 123].

Комітет з проведення кампаній планує і організує заходи в дні національних свят: в День національного прапора, День подяки, Тиждень країн Америки, День Колумба, День пам'яті загиблих, а також в дні свят різних національностей. Утвердженню патріотичних почуттів, співпричетності до важливих подій сприяє участь школярів в організації цих свят. Досить поширеними формами проведення кампаній є постановка п'єс, змагання на краще виконання патріотичних пісень, інсценування, яскраві паради, організація фотовиставок, відзначення днів народження, шанування найкращих учнів школи, яких, до речі називають добропорядними громадянами. [1, с. 124]. Школа намагається сформувати у юнаків позитивне ставлення до “добропорядного громадянина”, якому властиві моральні та громадянські якості, високі патріотичні почуття. Це, насамперед, ввічливість, чесність, працелюбність, соціальна активність, моральність. Він допомагає іншим, підкоряється законам, цікавиться політичним життям, бере участь у покращенні соціальних умов. Обраний нагороджується значком “Добропорядний громадянин тижня (місяця)” Щодо участі школярів в організації та проведенні цих заходів, слід відзначити їхню активність, ініціативність та самостійність. Учні залучають до різних видів змагань. Одиницями виміру в цих змаганнях здебільшого бувають бали. Проте організації подібних заходів притаманна одна особливість – педагоги майже не витрачають часу на їхню ретельну підготовку, на чисельні репетиції – за все відповідає комітет. Важливість заходів полягає у тому, що вони охоплюють більшість учнів, мають емоційну забарвленість. Більшість змагань проводиться на комерційній основі: учень або група, які перемогли, можуть отримати нагороду у вигляді цукерок, морозива, пікніка. За це відповідає фінансовий комітет. Переможцям надається можливість обрати день, коли вони не прийдуть до школи, тому що їхній приз – пікнік, а комітет з проведення вечірок та розважальних заходів організує його [1, с. 125].

Не менш важливою є екологічна діяльність комітету з проведення кампаній, що дозволяє учням виявляти та миттєво реагувати на випадки “варварського” ставлення до природи. Школярі організують акції

протесту, спрямовані на припинення забруднення води, землі, повітря або жорстокого, на їхній погляд, ставлення до безпритульних тварин. Проте головними у цій роботі є заходи із озеленення території навколо школи, створення там природних куточків, що сприяє формуванню шанобливого ставлення до природи в цілому.

Комітет з проведення кампаній заохочує учнів до різних видів благодійної діяльності. Важливою формою такої діяльності є філантропічна, що відбувається в лікарнях, будинках для літніх людей, дитячих закладах, бідних районах міст тощо. Наприклад, учні допомагають знедоленим одягом або взуттям, їжею, організують благодійні концерти, залучаються до надання допомоги жертвам стихійного лиха. У будинках для старих людей учні читають книжки, допомагають у повсякденних турботах тощо. Члени комітету з проведення кампаній пояснюють школярам, що всі люди, кому вони надають допомогу, також є громадянами Сполучених Штатів Америки, за певних обставин вони опинилися у скрутному становищі, але їм потрібні співчуття й допомога, і вони гідні поваги оточуючих [1, с. 125].

Комітет асамблей або загальних зборів разом із відповідальним викладачем складають графік проведення загальних зборів учнів школи на декілька місяців і визначають їхній зміст. Більшість асамблей має патріотичний характер. Це показ патріотичних фільмів, драматичних вистав, присвячених героїчному минулому Сполучених Штатів Америки та сучасним видатним громадянам країни, вечори запитань і відповідей, “круглі столи”, дебати. На засідання асамблеї запрошуються гості: місцеві політичні діячі, відомі спортсмени та інші видатні постаті, що перебувають саме у цьому місті в цей час. Знайомство з видатними американцями викликає у школярів почуття поваги й особистої причетності до здобутків нації, заохочує їх до активного соціального життя, стимулює бажання зробити щось значне для свого народу, формує громадянську позицію. Вечори запитань і відповідей, круглі столи закликають до діалогу між фахівцями й бажаними знати відповіді на проблеми, що їх хвилюють. При підготовці таких заходів запрошуються фахівці різних галузей професійної діяльності: лікарі, соціологи, політологи, мистецтвознавці та ін. Для більшого впливу на присутніх члени комітетів призначають відповідальних навіть за деталі організації заходу, а саме: за оздоблення приміщення, світло, музику, вентиляцію, санітарно-гігієнічний стан. Асамблея починається з виконання

національного гімну США, а після нього нерідко усі присутні на асамблеї виконують патріотичні пісні [1, с. 126].

Складовими виховного позакласного процесу є: безпосередній контакт із учнями, пробудження у них глибоких емоційних переживань, що впливають на почуття, сприяють розумінню сутності патріотизму, поглибленню патріотичних почуттів; коригування переживань, які формують патріотичні почуття, перетворюють їх у стійкі переконання; вміле використання позитивних прикладів і залучення учнів у різноманітні форми дискусійної роботи сприяє більш глибокому усвідомленню цих понять [1, с. 126].

Збагачення учнів патріотичними почуттями відбувається в процесі ознайомлення з історією про героїчне минуле американського народу, його прагнення до зміцнення могутності Батьківщини. З метою надання виховній роботі більшої емоційної привабливості використовується яскравий фактичний матеріал, позитивні приклади патріотизму відомих історичних діячів, героїв Громадянської війни, справжніх патріотів країни, наприклад: генерала армії Конфедерації Стонвола Джексона або автора американського прапора Бетсі Росс [3, с. 48].

Не менш важливим є розповідь про внесок Сполучених Штатів Америки у світовий розвиток науки, культури, спорту. США, про те, що в країні мешкає найбільша кількість Нобелівських лауреатів, надзвичайно талановитих акторів та видатних спортсменів. Без сумніву, учні проймаються почуттям гордості, коли дізнаються про досягнення американської науки, культури й спорту. Знайомство з науковим внеском американських вчених, з високохудожніми роботами майстрів кіно, зі світовими спортивними результатами сприяє вихованню в учнів середніх шкіл США патріотичних якостей, формуванню в них високого громадянського ідеалу. До речі, сутність поняття "ідеал" не є незмінною. У першій половині ХХ століття таким ідеалом слугували герої Громадянської війни, у 90-і роки ХХ сторіччя американці вважали ідеалом особу, що здобула успіху в бізнесі, наприклад: Білл Гейц (Майкрософт), або Джек Велш (Дженерал Електрикс). У наш час для американських громадян ідеалом або національним героєм є видатний спортсмен. Прикладом може слугувати відомий баскетболіст Майкл Джордано, він посідає найвищу сходинку у рейтингу найвідоміших осіб Америки. Національними героями вважаються Тайгер Вудз (гольф), Бретт

Фавер (американський футбол), Шакілл О'Нілл (баскетбол), Дейл Йорнхардт, молодший (автогонки) та ін. [3, с. 50].

Зустрічі з видатними американцями позитивно впливають на формування патріотичних почуттів в учнів. Герої є і у наш час. Після терактів 11 вересня 2001 року у Нью-Йорку, коли було зруйновано вежі Всесвітнього торгового центру, справжніми героями стали пожежники і поліція, що рятували людей, які опинилися у хмарочосах під час вибухів. Рятувальників дуже часто запрошують до шкіл, на зустрічі зі школярами. Знання про справжніх патріотів країни, висококваліфікованих знавців своєї справи, професіоналів дозволяє доводити, що патріот – не книжне слово, не романтизований образ, а реальність.

15 січня 2009 року зробив вимушену посадку на водну поверхню літак, на борту якого перебувало 155 людей. Командиром екіпажу, що зумів посадити літак в екстремально складних умовах, був пілот Чеслі Селінбергер [4]. Він також вважається героєм, якого часто запрошують на зустрічі зі школярами. Під час таких зустрічей учні знайомляться зі своїми сучасниками, які стали взірцем патріотичного служіння Батьківщині. Виховні заходи, спрямовані на зміцнення патріотичних переконань старшокласників, створюють міцне підґрунтя для підготовки свідомих громадян-патріотів, які пишаються своєю Батьківщиною і готові до активних дій щодо її подальшого розквіту і піднесення престижу.

Перегляд кіно- та телефільмів, присвячених патріотичній тематиці з наступним обговоренням за кругли столом або в іншій формі обміну думками свідчить, що учні диференціюють справжні і штучні ідеали, розуміють, що справжні загальнолюдські цінності незмінні. Отже, випробувані життям і визначені цінності американського народу, які по суті збігаються із загальнолюдськими, становлять основу патріотичного виховання молодого покоління [1].

“Круглі столи”, як форма патріотичного виховання старшокласників, високо оцінюється американськими педагогами, оскільки їхні учасники мають змогу вільно висловлювати свої думки, взаємо збагачувати один одного знаннями, утверджувати власні патріотичні переконання, знаходити консенсус в проблемних питаннях, поважати думку співбесідників, аргументовано доводити правильність власної позиції. Зазвичай круглі столи збирають старшокласників, які не обмежуються власною думкою у пошуках істини. Учасники демонструють знання теми й перспективи її розвитку. Проблемою для обговорення може бути така

тематика: “Мода на патріотизм”, “Американський патріотизм”, “Патріотизм і шовінізм” та ін. Круглі столи надають учням можливість висловлювати свої думки, сперечатися, доводити свою правоту, обстоювати власну позицію [1].

Американські фахівці вважають дебати ефективною формою патріотичного виховання. У формуванні патріотичних поглядів і переконань учнів важливе місце відводиться створенню ситуацій, в яких виникає потреба у відстоюванні учнями своєї думки, завдяки чому починає формуватися власна точка зору, змінюватися внутрішня позиція, з'являється здатність до утвердження власних адекватних переконань, які не суперечать, а, навпаки, певною мірою узгоджуються з напрямками внутрішньої політики країни щодо американського народу та до світової спільноти. Під час таких дискусій формується культура мислення, виявляється культура мовлення, простежується логіка учнів, унаочнюються інтелектуальні здібності, відбуваються зміни поглядів на суспільні явища, переоцінка цінностей. Одночасно вони починають замислюватися над сенсом буття, над гарантованими Конституцією правами і свободами, поважати і захищати їх, намагаються зрозуміти своє призначення як особистості й громадянина в суспільстві [1].

Керівництво школи через посередництво учнівських рад виховує в учнів активну громадянську позицію, вчить їх повноцінно функціонувати в демократичному суспільстві, свідомо брати участь у виборчих кампаніях. Вибори президента та інших посадових осіб учнівської ради відбуваються за правилами виборчої кампанії дорослих. Учні, що бажають брати участь у виборах президента ради, мають зібрати 50 або 100 підписів школярів. Потім починається довготривала передвиборча агітація: з плакатами, закликами, дебатами. Як і на виборах президента країни, кандидати організують обіди, розповсюджують сувеніри серед учнів. Під час організації виборів все відбувається як у “дорослому” голосуванні: реєстрація виборців, бюлетені, кабінки та машини для голосування. Процедура інногурації новообраного президента на посаду є урочистою, з обов'язковою присягою на вірність традиціям школі. Про демократизм в управлінні свідчить і підготовка конституції учнівської організації. Її прийняття здійснюється після всебічного обговорення [1, с. 127-128].

Учнівська рада школи надає дозвіл на роботу різноманітних гуртків і клубів, контролює їхню діяльність. У гуртках і клубах найбільш

реалізується творчий потенціал школярів. Формування національно свідомого патріота-громадянина є провідним завданням цих учнівських зібрань [1]. Клубна робота сприяє більш повному розкриттю творчих нахилів особистості, виховання в неї патріотичних якостей. Шкільні клуби організують вечори відпочинку, театралізовані дії, в програмах яких обов'язково присутній патріотичний компонент, виставки дитячої художньої творчості, фотографії, присвячені рідному краю, країні, героїчному минулому і сучасності загальної для всіх американців Батьківщини. Практична діяльність учасників клубу має, як правило, суспільно корисну спрямованість. Найчастіше вона пов'язується з благодійною діяльністю, виявленням милосердя, участю у природоохоронних акціях.

Отже, важливе місце в системі патріотичного виховання американських школярів відводиться позакласній роботі. Лабораторією патріотичного та громадянського виховання вважається учнівське самоврядування. Успішне розв'язання завдань виховання патріотизму в середніх школах США залежить від форм організації та змістовного наповнення навчально-виховного процесу, пошуку яких американські педагоги приділяють особливу увагу.

Цікавим для подальшого дослідження може бути питання стосовно виховання патріотизму в американських школярів в позашкільній діяльності.

Література

1. Малькова З.А. Современная школа США / З.А. Малькова // – М., Педагогика, 1971. – 367с.
2. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. №347 // Освіта. – 2002. – 24 квіт.–1 трав. (№26). – С. 2–4.
3. Owen D. Citizenship Identity and Civic Education in the United States / Diana Owen // Civic Education and Politics in Democracies: Scient. Confer., September, 26-28, 2004. – Washington. – 2004. – P.46-52.
4. Seattle Times. Martin Luther King Jr. and the Civil Rights Movement. / <http://seattletimes.nwsourc.com/special/mlk/>

В статье анализируется опыт воспитания патриотизма у учеников средних школ США, рассматривается роль внеклассных воспитательных мероприятий в патриотическом воспитании американских школьников.

Ключевые слова: патриотизм, патриотическое воспитание, внеклассные воспитательные мероприятия, патриотическое сознание, национальная символика,

национальные ценности, воспитание сознательных граждан-патриотов, ученики средних школ США.

The article deals with the experience in upbringing of patriotism of American high schools students, the role of extra-curricular activities in patriotic education has been emphasized.

Keywords: *patriotism, patriotic education, extra-curricular activities, patriotic awareness, national symbols, national values, upbringing of conscious citizens-patriots, American high schools students.*

Барилко Є. О. – старший викладач кафедри практики іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м.Луганськ, Україна).

Барилко С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу германських та романських мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна).

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Червонецький.

УДК 378

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ – ЗАПОРУКА БЕЗПЕКИ І ПРОЦВІТАННЯ ДЕРЖАВИ

Н.О. Бреславець

У статті розглядаються шляхи екологічного виховання молодого покоління, формування екологічної грамотності, екологічної культури, що включає екологічні знання, природоохоронну діяльність, екологічно правильну поведінку, розуміння природи як унікального середовища перебування людини, що вимагає її вивчення, охорони і захисту. Автором обґрунтовується необхідність екологічного виховання і освіти як способу рішення найважливішого завдання, що стоїть перед вищими навчальними закладами.

Ключові слова: *екологія, глобальна екосистема, екологічна компетентність, екологічна культура, виховання, світогляд.*